

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר מאיר קפלן שליט"א

מכות יא: - בענין כהן שנמצא בן גרושה

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- האם צריכים עדות דשני עדים, והגדה בב"ד, כדי לפסול כהן ולעשותו בן גרושה?
- בגמרא מבואר דאפילו לר' יהושע, שעבודותיו של כהן שנמצא בן גרושה כשרות בדיעבד, אם נמצא הכה"ג בן גרושה אין מיתתו מחזיר את הרוצח - דעבודה שאני, שכתוב בו "ברך ד' חילו". וצ"ע, אמאי לא נימא גם לענין החזרת הרוצח "ברך ד' חילו"?
- כהן שנודע שהוא בן גרושה, אם עבד בשוגג אחר שנודע שהוא ב"ג, האם עבודתו כשירה בדיעבד?
- יש לעיין, בהא שאמרו חז"ל שכן גרושה שעבד בשוגג עבודתו כשירה - האם הכוונה שכן גרושה ג"כ נחשב לכהן בדיעבד, או שחלל הוא אלא שהכשירה התורה את עבודתו בדיעבד? (ולכאורה נ"מ בדבר אם הביא קרבן מנחה משלו, האם השיריים נשרפים?)
- בן גרושה שעבד בשוגג עבודתו כשירה. האם כלל זה נאמר גם לענין כהונה גדולה, דכהן גדול שעבד עבודת כהן גדול ונמצא חלל עבודתו כשירה?
- כהן שקיבל כסף לפדיון הבן, ונמצא בן גרושה - האם הבכור צריך לפדות עצמו מחדש אצל כהן כשר?
- כהן גדול שעלה כאלהו בסערה השמימה, האם הוא מחזיר את הרוצחים מערי המקלט?

1. משנה מכות יא., וז"ל, "אחד משוח בשמן המשחה, ואחד המרובה בבגדים, ואחד שעבר ממשיחותו מחזירין את הרוצח; רבי יהודה אומר אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח. לפיכך, אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו."

2. גמרא שם יא., וז"ל, "נגמר דינו, ונעשה כהן בן גרושה או בן חלוצה - פליגי בה רבי אמי ור' יצחק נפחא, חד אומר מתה כהונה וחד אומר בטלה כהונה. לימא, בפלוגתא דר"א ורבי יהושע קא מיפלגי! דתנן היה עומד ומקריב ע"ג המזבח, ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה ר"א אומר כל קרבנות שהקריב פסולין ורבי יהושע מכשיר, מאן דאמר מתה כר' יהושע, ומאן דאמר בטלה כרבי אליעזר. אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי אליבא דר' יהושע, מאן דאמר מתה - כרבי יהושע, ומאן דאמר בטלה, עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם דכתיב (דברים ל"ג) ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפי' חללין שבו, אבל הכא אפי' רבי יהושע מודה."

ורש"י שם, וז"ל, "ונעשה כ"ג בן גרושה. יצא עליו עדות שהוא חלל.

מתה כהונה. הרי הוא כמת ואין הרוצח גולה.

בטלה כהונה. איגלאי מילתא למפרע שלא היה כ"ג והוה ליה האי רוצח נגמר דינו בלא כהן גדול ואינו חוזר לעולם.

פועל ידיו תרצה. וז"ל, "עבודותיו כשירות אבל לענין שאר דבריו אינו כהן."

3. שב שמעתא, שמעתא ו' פרק ט"ו, וז"ל,

"ולכן נראה לענין דהרמב"ם ס"ל במעיד על אשה שנשבית לאו דבר שבערוה הוא, דאפילו מעיד זונה אשה זו ע"א נאמן לפוסלה לכהונה, ומעיד על אשה שנשבית הו"ל כמעיד זונה אשה זו, ואפילו אתחזק התירא ע"א נאמן נגד חזקה לדעת הרמב"ם לפמ"ש הש"ך ב"ד סי' קכ"ז לדעתו ע"ש.

והא דבן גרושה ובן חלוצה פסולו בשנים נראה דלאו משום דבר שבערוה, דא"כ הו"ל אשה זונה או גרושה נמי דבר שבערוה וכמ"ש בתוס' רי"ד, והנה לפנינו דעת הרמב"ם דגרושה או זונה לאו דבר שבערוה הוא וע"א נאמן בה וכמו שאר איסורין הוא, אלא דבן גרושה ובן חלוצה כיון דפסולו בגופו והוא מפסולי כהונה, כיון דהוא מפסולי קהל

כהונה זה הוא דבעי שנים, וכמו להעיד על אחד שהוא ממזר דודאי בעי שנים לפוסלו לקהל ישראל, דהא דהאב דנאמן לומר בני זה ממזר יליף לה מדכתיב יכיר וכמו כן להעיד שהוא בן גרושה וחלוצה מדכתיב יכיר כדאיתא בפרק עשרה יוחסין דף ע"ב, א"כ מוכח דלית ביה משום נאמנות ע"א באיסורין, דלא אמרו ע"א נאמן באיסורין

אלא להעיד על דבר שנתהוה במקרה כמו להעיד אשה זו נעשית גרושה או זונה דזה הו"ל כמו נתנסך יינך, אבל להעיד על פסולי קהל בתולדה הן להעיד ממזר או בן גרושה וחלוצה, דהוא חלל בתולדה, ולפוסלו מקהל כהונה או קהל ישראל בזה אין ע"א נאמן אלא האב מדכתיב ביה יכיר יכירו לאחרים כדאיתא פרק עשרה יוחסין."

4. ריטב"א מכות יא: ד"ה חד אמר מתה כהונה, וז"ל, "וא"ת ולמ"ד מתה כהונה נהי שאינו נפסל למפרע מ"מ אין כאן מיתה המכפרת ולמה אינו גולה או למה חוזר. וי"ל דפסול הנמצא בו המצער חשוב לו כמיתה להיות מכפר."

5. רש"י פסחים עב: ד"ה ועבודה, וז"ל, "של חלל בשוגג רחמנא אכשרה."

6. גבורת ארי מכות יא:, וז"ל,

"מאן דאמר מתה כר"י. מכאן נראה לי דלר"י דמכשיר בנודע שהוא בן גרושה היינו במה שהקריב קודם שנודע אבל במה שמקריב לאחר שנודע מודה שעבודתו פסולה, דאי אפילו אחר שנודע כשירה אם כן אמאי מתה כהונה הא אכתי דין כהן עליו בדיעבד, ועוד מאי מתה כהונה שייך לומר בזה דבמה מתה הא עדיין הוא בחזקת שהיה קודם שנודע ולא נשתנה דינו עכשיו יותר מקודם כיון דאכתי עבודה דעבד כשירה, דהא ליכא למימר דאיכא בינייהו לכתחלה, דהא קודם שנודע לא שייך לומר דאפילו לכתחלה יעבוד דהא אינו יודע שהוא חלל

ופשיטא שעובד לכתחלה דהא לא אתרע חזקת כהונתו עדיין, אלא על כרחך קודם שנודע הוא דכשירה עבודתו אבל אחר שנודע לא ואין שם כהן עליו מעכשיו, והשתא נשתנה דין כהונה מעליו לאחר שנודע מקודם שנודע, משום הכי קאמר דמתה כהונה. והרמב"ם [בפרק ו' מהל' ביאת המקדש ה"י] כתב כהן שעבד ונמצא חלל עבודתו כשירה לשעבר ואינו עובד להבא ואם עבד לא חילל שנאמר ברכ' ד' חילו ופועל ידיו תרצה, אף [חללין] שבו תרצה, הרי שמכשיר בדיעבד עבודתו אף לאחר שנודע שהוא חלל, וזה תימא כדפרישית."

7. רמב"ם הלכות ביאת מקדש פרק ו' הלכה י', וז"ל, "כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל עבודתו כשירה לשעבר ואינו עובד להבא, ואם עבד לא חילל שנאמר ברכ' י"י חילו ופועל ידיו תרצה, אף חולין שבו תרצה."

8. רמב"ם הלכות רוצח פרק ז' הלכה י"ב, וז"ל, "נגמר דינו ונמצא הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה בטלה כהונה, וכאילו נגמר דינו בלא כהן גדול ואינו יוצא משם לעולם."

9. גמרא קידושין סו:, וז"ל, "ובן גרושה ובן חלוצה דעבודתו כשירה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא (במדבר כה) והיתה לו ולזרעו אחריו, בין זרע כשר ובין זרע פסול. אבוב דשמואל אמר מהכא (דברים לג) ברכ' ה' חילו ופועל ידיו תרצה, אפילו חולין שבו תרצה. רבי ינאי אמר מהכא (דברים כו) ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו? אלא, זה כשר ונתחלל. בעל מום דעבודתו פסולה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל, דאמר קרא (במדבר כה) לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והא שלום כתיב! אמר רב נחמן וי"ו דשלום קטיעה היא."

10. גמרא קידושין יב., וז"ל, "ההוא גברא דאקדיש בזוודא דאורדי, יתיב רב שימי בר חייא קמיה דרב וקא מעיין בה אי אית בה שוה פרוטה אין, אי לא לא. ואי לית בה שוה פרוטה לא? והאמר שמואל חיישינן! לא קשיא הא בקידושי ודאי, הא בקידושי ספק.

ההוא גברא דאקדיש באבנא דכוחלא, יתיב רב חסדא וקא משער ליה אי אית ביה שוה פרוטה אין, ואי לא לא. ואי לית ביה שוה פרוטה לא? והא אמר שמואל חיישינן! רב חסדא לא סבר ליה דשמואל. אמרה ליה אימיה והא ההוא יומא דקדשה הוה ביה שוה פרוטה! אמר לה לאו כל כמינך דאסרת לה אבתרא, לאו היינו דיהודית דביתהו דרבי חייא, דהוית לה צער לידה, אמרה ליה, אמרה לי אם קיבל בידך אבון קידושי כי זוטרת, אמר לה לאו כל כמינה דאימך דאסרת לך עילואי. אמרי ליה רבנן לרב חסדא אמאי? הא איכא סהדי באידית דידעי דבההוא יומא הוה ביה שוה פרוטה! השתא מיהא לא ליתנהו קמן, לאו היינו דר' חנינא דא"ר חנינא עידיה בצד אסתן ותיאסר? אביי ורבא לא סבירא להו להא דרב חסדא, אם הקילו בשבויה דמנוולה נפשה גבי שבאי ניקיל באשת איש?"

11. חידושי הפלאה כתובות כג. על תד"ה עדי טומאה, וז"ל,

ללאו יצאה לר' יוסי ומשני בשחיטת פרו של כהן גדול, א"כ יש לומר דה"נ הא דכתבו דאיכא איסור מיתה הוא אפילו אי סבירא ליה כר' יוסי, א"כ לא מבעיא למ"ד שחיטת פרו של כה"ג בזר פסולה וכיון דאפילו בכהן כשר פסולה כ"ש בחלל, ואפילו למ"ד דכשירה מ"מ כיון דחלל הוא אינו ראוי לכ"ג דלא אמרה תורה אלא דאינו מחלל עבודה אבל עכ"פ לכל מילי אין לו דין כהן וכ"ש שאינו כ"ג כלל, וממילא דאיכא חילול שבת ביום הכיפורים שחל להיות בשבת, ודוק."

"מיהו לכאורה קשה לי טובא הא דכתבו התוס' בפשיטות דיש איסור מיתה בעבודת חילול שבת, הא קי"ל כר' יהושע דס"ל בקידושין סוף פרק האומר דף ס"ו דאין העבודה מחוללת בנודע אח"כ שהוא חלל, וא"כ הכא בלא נודע שנטמאה העבודה רצויה וליכא חלול שבת, וכ"ש לדעת הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות ביאת מקדש דאפילו לאחר שנודע אם עבד לא חלל. ונראה דהא מקשה הש"ס ביבמות דף ל"ג ע"ב בזר ששימש בשבת במאי אי בשחיטה הא כשירה בזר אי בהקטרה הא הבערה

12. דברי יחזקאל סימן כ"ב אותיות ד' - ה' - מופיע להלן בסוף הרשימה.

13. אבי עזרי הלכות ספר תורה פרק ז' הלכה י"א - מופיע להלן בסוף הרשימה.

14. גמרא בכורות מז: , וז"ל, "איתמר, כהן שמת והניח בן חלל, רב חסדא אמר הבן חייב לפדות את עצמו, רבה בר רב הונא אמר אין חייב לפדות את עצמו. כל היכא דמת האב לאחר שלשים דכולי עלמא לא פליגי דאין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה אביו בפדיונו, כי פליגי היכא דמת האב בתוך שלשים יום, רב חסדא אמר הבן חייב לפדות את עצמו דהא לא זכה אביו בפדיונו, רבה בר רב הונא אמר אין הבן חייב לפדות עצמו דאמר ליה אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעווי דינא בהדיה."

15. משך חכמה במדבר פרק כ"ה פסוק י"ב, וז"ל,

שכן מצאנו שאף בבית השני היו כהנים גדולים ממנו, וכדאיתא בספרי (ס"פ בלק), משום שנאמר ע"י משה שהוא נביא, והוא קיים לעולם. ודו"ק. ובעי גם הך קרא דזרעו אחריו להכשירו למפרע לכה"ג, לכן ס"ד אמינא דאפילו בע"מ נמי, קמ"ל שלם, ולא כשהוא חסר. וכן מפורש במכות (דף יא:): דרך לענין ערי מקלט פליגי אם מתה כהונה או בטלה כהונה, אבל לעבודת כהן גדול לא מבטל כהונה יעו"ש... והנה עפ"י מה דדריש בספרי (פ' יב) והיתה לזרעו אחריו ברית כהונה עולם, שקאי על כהונה גדולה, א"כ קמ"ל הפסוק, דבן גרושה שלא נודע, מלבד שאם עבד לא חלל, אלא אף אם היה כה"ג ועבד עבודות כשהיה כה"ג

"לכן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום, והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונה עולם הביאור עפ"י מה שפירש רבינו בהקדמה לפה"מ, שכל ההבטחות שהבטיח הקב"ה לאדם יכול להשתנות ע"י החטא, וכמו שפחד יעקב שמא יגרום החטא, אבל מה שמבטיח ע"י נביא אינו יכול להשתנות ע"י החטא, אם נאמר במאמר מוחלט לא ע"י תנאי, עיי"ש (ח"ב) דפח"ח. וזה שאמר השם פנחס כו' השיב ולא כליתי כו', פעולה קיימת לדור דורים, שהסיר העון מן כללות ישראל, לכן אמור, פירוש, אתה תאמר לו, לא שאני אומר לו אעפ"י שהיה נביא כמו שכתוב (דה"א, ט, כ) [לפנים ד' עמון], והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונה עולם, שלא יגרום החטא ולא ע"י שום סבה,

דלא כשר בשאר כהן, כמו עבודות דיוהכ"פ, ג"כ כשר."

16. גמרא מכות ב., וז"ל, "כיצד? מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה, אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו אלא לוקה את הארבעים. מנהני מילי? א"ר יהושע בן לוי (אמר ר"ש בן לקיש), דאמר קרא (דברים י"ט) ועשיתם לו כאשר זמם, לו ולא לזרעו. וליפסלוהו לדידיה ולא ליפסלו לזרעיה! בעינן כאשר זמם לעשות וליכא."

17. גמרא מועד קטן כו., וז"ל, "מנלן? דכתיב (מלכים ב' ב') ואלישע ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. אבי אבי - זה אביו ואמו, רכב ישראל ופרשיו זה רבו שלימדו תורה. מאי משמע? כדמתרגם רב יוסף רבי רבי, דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכון ופרשין. ולא מתאחין מנלן? דכתיב (מלכים ב' ב') ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים. ממשמע שנאמר ויקרעם איני יודע שלשנים? אלא, מלמד שקרועים ועומדים לשנים לעולם. אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן אליהו חי הוא! אמר ליה כיון דכתיב (מלכים ב' ב') ולא ראהו עוד לגבי דידיה כמת דמי."

18. דברים פרק ל"ג פסוקים ח' - י"א, וז"ל, "ח וללוי אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריבהו על מי מריבה. ט האמר לאביו ולאמו לא ראתיו ואת אחיו לא הפיר ואת בניו לא ידע כי שמו אמתך ובריתך ינצרו. י יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחתך. יא בך ד' חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומון."

19. ירושלמי תרומות פרק ח' הלכה א', וז"ל, "ר' יוחנן בשם ר' ינאי זה אחד מן גי מקראות שהן מחוורין בתורה, ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם וכי יש כהן עכשיו ואין כהן לאחר זמן, ואיזה זה שהיה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה שעבודתו כשירה, אמר רב ופועל ידיו תרצה כל שהוא מזרעו של לוי עבודתו כשירה. על דעתיה דרב ובלבד כהן מקריב ועל דעתיה דר' יוחנן ואפי' כל כהן, על דעתיה דרב ובלבד בקדשי מקדש על דעתיה דר' יוחנן ואפילו בקדשי הגבול, על דעתיה דרב ובלבד בשעת מקדש על דעתיה דרבי יוחנן ואפילו בזמן הזה, רבי ירמיה בעי ואף לשאר הדברים כן מקבל ואח"כ זורק קומץ ואח"כ מקטיר שורף ואחר כך מזה."

דברי אגדה

20. גמרא מכות כד., וז"ל, "וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל, והתחילו בוכין, ורבי עקיבא משחק. אמרו לו מפני מה אתה משחק? אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו הללו כושיים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלהינו שרוף באש ולא נבכה? אמר להן לכך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה."

שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. אמרו לו מפני מה אתה מצחק? אמר להם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו, מקום שכתוב בו (במדבר א') והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה? אמר להן לכך אני מצחק, דכתיב (ישעיהו ח') ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה

הכהן ואת זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון
וזכריה במקדש שני! אלא, תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה,
באוריה כתיב (מיכה ג') לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'], בזכריה כתיב (זכריה ח')
עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה
הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה
בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו עקיבא, ניחמתנו! עקיבא,
ניחמתנו!"

סחמא כחיצ וצאח אל הכהן וכן פי הפ"מ יע"ש, ולפי' למאן דיליף מוצאח אל הכהן כ"ה לענין להחזיר הרוצה חשיב כהן ולמאן דיליף מצרך ה' חילו דוקא לענין עבודה חשיב כהן ולא להחזיר הרוצה ונמאל דפלוגתא דרבי חמי ור"י נפחא בש"ס דילן לענין חזרת הרוצה ופלוגתא דרפ"י בירושלמי חזא היא ומש"ה דקדק בש"ס דילן לפרש בטעמא דמ"ד בטלה כהונה ע"כ לא קאמר אלא לענין עבודה דכתיב בדרך ה' חילו משום דמ"ד מחב כהונה ע"כ לא יליף מכאיו קרא כלל אלא מקרא דוצאח אל הכהן וזכו ציחור דברי הכ"מ.

רע"ט הדברים האלו אפשר ליישב קושיות הגבורות ארי במכות (שם) לטעם הרמב"ם דס"ל דגם לאחר שנוע עבודתו כשרה ואם כן עדיין תורת כהונה עליו ואמאי ס"ל למ"ד מחב כהונה ע"ש ולפמ"ש נראה לומר דעיקר טעמו של הרמב"ם הוא משום דפסק כמ"ד בטלה כהונה משום דיליף מקרא דברך ה' חילו ואין לו תורת כהן כלל אלא דאינו מחלל עבודה אם כן אין לחלק בין קודם שנוע לאחר שנוע אבל למ"ד מחב כהונה דיליף מקרא דוצאח אל הכהן א"כ גלי קרא דעיקר כשרותו עד שלא נוע הוא מטעם דיש לו תורת כהונה ואם כן לאחר שנוע דבעיל מאלו דין כהן צודאי מחלל עבודה ומש"ה דקדק הרמב"ם (בפי' מציאת מקדש הל"י) לפרש דמש"ה כשר לאחר שנוע מקרא דברך ה' חילו ע"ש.

מציאת המקדש

רעפ"ו יצאו דברי ההפלאה לנכון ובדקדוק גמור וביינו דודאי כל עבודה כ"ג כשרה כמבואר בש"ס הנ"ל אלא דאעפ"כ איכא חילול שבת ביוהכ"פ בפרו של כ"ג כמ"ש שם וביינו דלדידן דק"י"ל כמ"ד בטלה כהונה נמאל דאין לו תורת כהן כלל וזכי דעבודתו אכשר רחמנא כעבודת כ"ג אבל כ"ז שייך בשאר קרבנות דלא ציי רח עבודה כ"ג לבד משאי"כ בפרו ביוהכ"פ דציי שיהא פרו של כ"ג וכיון דהוא ז' נמאל דה"ל פרו של ז' וה"ל קרבן פסול ואיכא חילול שבת בשחיטה, ועפ"י א"ש מש"ש ההפלאה דאפילו למ"ד שחיטה פרי כשרה צזר גם כן איכא חילול שבת ביוהכ"פ בשחיטה חלל ולקב"ה חמור מי גרע משחיטה שאר ז' דכשר להך מ"ד ולפמ"ש א"ש דכאן אין הפסול בשחיטתו אלא בעלם הקרבן דאין זה פרו של כ"ג, ועפ"י א"ש מה שטרח ההפלאה לאוקמי דברי החוס' ביוהכ"פ שהל להיחב בשבת דככל השא לא משכחת לה כלל לפסול עבודתו משום יחיר כגדים דכיון דהוא ז' מתחלתו אלא דלענין עבודה אכשריה רחמנא ככ"ג נמאל דלענין עבודה ע"כ צריך לנהוג בכל דיני כ"ג דאלי"כ אין לו טורח כגדים כלל כיון דהוא ז' ידמי לאשה דל"ש צה חסרין כגדים יע"כ ומה שמונח לדון עבודה יודין ככל חז"ת כ"ג.

מציאת המקדש

ואת דמלשון החוס' ציומא (דף מ"ז) ד"ה שחיטה ומדברי החו"י ציומא (דף י"ב) משמע דעיקר דין דציי פרו של כ"ג מתורה בעלים הוא, ר"ל דאין הקרבן צא משל ליבור אלא משל מקריב ואם כן גם בפרו שג חלל ליחבש כיון דה"מ פרו דמקריב הוא, מ"מ נראה דציינן פרו של כ"ג מנכד דינא דבעלים וכן מוכח מדברי החו"י שם ואכמ"ל.

[ד] ובספר צאח ילחק (חלו"ה סימן כ"ה) תמה ע"ד הפלאה דנעלם ממנו סוגיא ערוכה במכות (דף י"ב) דפליגי שם אמוראי לענין רוצה בשוגג שנגמר דינו ונמאל כ"ג צ"ג וצ"ח חד אמר מחב כהונה וחד אמר בטלה כהונה וקאמר לימא בפלוגתא דר"א ור"י קמיפלגי דתנן ה"ב שומד ומקריב ע"ג המזבח ונמאל צ"ג וצ"ח ר"א עבודתו פסולה ור"י אומר עבודתו כשרה ומסיק אליבא דר"א כו"פ ג"פ דבטלה כהונה כי פליגי אליבא דר"י מ"ד מחב כהונה ור"י ע"כ לא קאמר ר"י אלא לענין עבודה דכתיב בדרך ה' חילו ופועל ידיו תראה אפילו חולין שבו אכל הכהן לא ע"כ ומבואר דלכו"פ יש לו תורה כ"ג עכ"פ לענין עבודה והוא היפך דברי ההפלאה.

וקושיתו פלוגתא לפמ"ש הגאון מוהר"א זללה"ה בספר חשונות ר"א (סימן ט"ו) בטעמו של הפלאה דמש"ה אין לחלל תורת כ"ג משום דה"ל מינוי בטעמו וע"פ דברי החוס' ציומא (דף י"ב) שכתבו בשם בירושלמי דכ"ג מהמנה נפה ומסתלק נפה יע"ש.

[ה] אמנם נראה דכוונה אחרת נוטה בדברי הפלאה דהנה הרמב"ם (פ"ז מרוצה הנו"צ) פסק דגמור דינו ונמאל כ"ג צ"ג וצ"ח אינו יולא משם לעולם וכתב הכ"מ ופסק רבינו כמ"ד בטלה כהונה דכ"ג דקדושין אמרין דטעמא דר"י משום דכתיב בדרך ה' חילו ואחי כמ"ד בטלה כהונה ועוד דהכי משמע בירושלמי פ"ח דתרומוה עכ"ל, ובירושלמי (שם הל"א) איחא ר"י בשם ר"י זה אחד מג' מקראות שכן מחזורין בתורה וצאח אל הכהן אשר יהיה בימים ההם וכו' יש כהן עכשיו ואין כהן לחי"ז ואיזה זה שהיה שומד ומקריב ע"ג המזבח ונוע שהוא צ"ג וצ"ח שטעמו כשרה אמר רב ופועל ידיו תראה כל שהוא מזרעו של לוי עבודתו כשרה ע"ד דרז ובגבד כהן מקריב וע"ד דר"י ואפילו כל כהן עכ"ל ופי' מוהר"א פולדא דלרב דוקא לענין הקרבה רבייה רחמנא ופועל ידיו תראה ונר"י חשיב כהן לראית נגעים ולכך שאר דברים אפילו אינו הקרבה קרבנות דקרא

13. אבי עזרי הלכות ספר תורה פרק ז' הלכה י"א

והנראה לזכר בס"ד שדא ודא אחת היא וכמו כן אם באמת המכוון בש"ס כדעת האור תורה שיהי מופסק באמת ומה שלמעלה מההפסק יהי רק יו"ד ממש העושה לא כן יש פסול גמור, ותחלה אבאר שלכולהו לריבין להדרשא דוי"ו זו קטועה לפסול בע"מ, וזה דבנה הרמב"ם בפ"ו מהל' ביאת המקדש הל' י' פסק כהן שבעד ונצדק ונמנא חלל עבודתו כשרה לשעבר ואינו עובד להבא, ואם עבד לא חילל שנאמר בדרך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אף חולין שבו תרצה, וע"ש בכ"מ שכתב ולכאורה הוה משמע דלא מכשרין אלא מה שעבד קודם שנודע אצל אס עבד אחר שנודע חילל, ורבינו משמע לי דכיון דלא אשכחן צקרא דמחלל עבודתו, אדרבא אשכחן צדדי' דלא מחלל, מהי תיתי לן לומר שאם עבד לאחר שנודע חילל ותנא אורחא דמלתא נקט דאין דרך לעבוד אחר שנודע עכ"ל. וזה מכבר הקשה על שיטת הרמב"ם דאף אחר שנודע לא חילל מהא דמכות דיי"א, נגמר דינו ונעשה כהן בן גרושה או בן חלוה פליגי בה רבי אמר ורבי יוחנן נפחא, חד אמר מתה כהונה, וחד אמר בעלה כהונה, ורצה לפרש שם הגמ' דפליגי בפלוגתא דר"א ור' יהושע ה' עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה ר"א אומר כל הקרבות שהקריב פסולין ורבי יהושע מכשיר מאן דאמר מתה כר' יהושע, ומאן דאמר בעלה כר' אליעזר וכו', ולשיטת הרמב"ם דאף אחר שנודע עבודתו כשרה, מאי שייך מתה כהונה או בעלה כהונה

דין אחד לו קודם שנודע שהוא בן גרושה ואחר שנודע שהוא בן גרושה, וצ"ה שמאחרי שכבר הקשה בן צ"ה גבורת ארי על מכות שם, ולא כתב זה חירוף ועוד קשה לי עובא לדעת הרמב"ם בזה דפריך בגמ' בקדושין ה"ל וצ"מ דעבודתו פסולה מנ"ל וע"ש ברש"י אס עבד בשוגג דאילו במזיד כתיב אך אל הפרוכת לא יבא וכו' ולא יחלל את מקדשי וכו' ולהרמב"ם דסובר חלל אף אחר שנודע כשר עבודתו, ומשום דכיון דמכשירין שאין מחלל העבודה לית לן לפלוגי בין קודם שנודע לאחר שנודע, א"כ אין קושיא כלל מצט"מ שיהא כשר עבודתו, כיון שכתב מפורש קרא שצ"מ מחלל עבודתו מהיכי תיתי לן לפלוגי בין שוגג למזיד וצכל אופן בדין י"בא מחלל העבודה והוא תימא גדולה לדעתי וכעין זה הקשה שם בגבורת ארי מהא דפליגי שם בקדושין ר"ע ור"ע במקור שנמדד ונמנא חסר ועלל זה כהן קודם שנמנא חסר ועבד עבודה שר"ע מדמי לי לבן גרושה שעבודתו כשירה ור"ע מדמי לצ"מ שעבודתו פסולה ע"ש בתוס' בד"ה אמר ר"ע והרי עמא בודאי אחר שנודע מחלל עבודה והאידך אפשר ללמוד על עמא מזה גרושה שקודם שנודע אינו מחלל כיון שלהרמב"ם בן גרושה אף אחר שנודע אינו מחלל העבודה ופלא לי מדוע לא הקשה בן מהא דצ"מ כמו שהקשתי.

והנראה דדין הרמב"ם שחלל עבודתו כשירה אף אחר שנודע שהוא חלל תלי' בפירושא דמכשירין עבודת חלל, אס הוא מלד שהתורה חדשה שיש עדיין דין כהונה על החלל לענין עבודתו שיהא כשירה אף שיכול ומוחר לעמא למתים ונושא נשים הפסולות לכהונה, מ"מ לענין הכשר עבודה עדיין כהונתו עליו, או דפירושא, שאף שזר גמור הוא כיון דחלל הוא, מ"מ כיון שאביו כהן הדין שכהן אף בניו שהן ישראלים ג"כ לא מחללי עבודה, והדין הוא, שצנים של כהן לא מחלי העבודה אף אס זרים גמורים הן, וזאת תלי' אס העבודה כשירה אף אחר שנודע, דאס נאמר שהא דהכשירה התורה עבודה חלל הוא רק משום שאביו כהן אף שהוא זר, א"כ בודאי אין סבא לפלוגי לומר שרק קודם שנודע שהוא חלל עבודתו כשרה ולא אחר שנודע שהוא חלל, דמה לי קודם שנודע מה לי לאחר שנודע בין כך ובין כך זר הוא, ואפ"ה הכשירה תורה עבודתו א"כ אף אחר שנודע כיון שעכ"פ אביו הוא כהן כשר, הדין שאף בניו אף אס הם ישראלים לא מחללי עבודה, אצל אס נאמר שמה דהכשירה תורה העבודה הוא רק משום שעדיין כהונתם עליהם לענין דלא מחללי עבודה, שפיר שייך לומר שאחר שנודע צ"ד שהוא חלל צ"ד מעבירין אותו מדין כהונה, כיון שאסור לעבוד, ושזר מחלל העבודה, אצל קודם שנודע לצ"ד עדיין יש להחלל דין כהונה, וזהו ביאור דברי הגמ' במכות שם אחר שהגמ' אומרת לימא בפלוגתא דר"א ור' יהושע פליגי, דחי הגמ' אליבא דר"א כ"ע לא פליגי, כי פליגי אליבא דר' יהושע מאן דאמר מתה כר' יהושע, ומאן דאמר בעלה עד כאן לא קאמר ר' יהושע התם דכתיב בדרך ה' חילו אפילו חללין שבו, אצל הכא אפי' ר' יהושע מודה ולכאורה ל"ע פשט הגמ', וכי יש דין כהונה מיוחדת לענין חזרת הרוח מערי מקלט, הא לכאורה חזרת הרוח מערי מקלט תלי' בדין כהונה לעבודה, אס הוא כהן המקריב, במיתתו חוזר הרוח מערי מקלט, וא"כ מה זר שדחה הגמ' עד כאן וכו' אצל הכא אפי' ר' יהושע מודה, אצל עכ"פ כיון שברך ה' חילו אפי' חללין שבו שכשר לעבודה, אמאי לא יחזיר את הרוח, וע"כ ברור שהכנה כך הוא שרק שלא מחלל עבודה ילפינן מקרא דברך ה' חילו, והיינו שאין פירושא שיש לו דין כהונה, לא כן, אלא באמת זר הוא, אלא שילפינן שאף זר הבא מכהן לא מחלל עבודה, וא"כ בהס"ד של הגמ' סוברת הגמ' שהא

שהא דמכשיר ר' יהושע העבודה, הוא משום שיש לו דין
 כהונה, ולכך צדין שאף יחזור הרוצה במיתתו, וא"כ צודאי
 אחר שגודע לב"ד מעצירין אותו מדין כהונה, וא"כ שייך
 לומר מתה כהונה שבהס"ד צודאי אחר שגודע יחלל העבודה,
 אבל אחר שדחי הגמ' עד כאן וכו' שרק לענין שאין מחלל
 עבודה ילפינן מקרא דברך ה' חילו, ואין לו דין כהונה,
 אלא אף שזר הוא מ"מ כיון שאציו כהן אינו מחלל העבודה,
 ולכך לענין חזרת הרוצה לא למרינן שיחזור במיתתו כיון
 שאינו כהן, וממילא סובר הרמב"ם שאף אחר שגודע הדין
 שאינו מחלל העבודה דמה לי קודם שגודע מה לי אחר
 שגודע סוף סוף אציו כהן הוא, ולהמסקנה לא שייך כלל
 מתה כהונה, שדין אחד לקודם שגודע ואחר שגודע, אלא אף
 קודם שגודע אין לו דין כהונה לכל הדינין רק לענין שאין
 מחלל העבודה שאף ישראל הצא מכהן אינו מחלל העבודה
 וצדברינו יחי' מיושב דברי הפלאה בכתובות דכ"ג על מה
 שכתבו שם התוס' גבי אם הקילו בשצוי' נקל צאשת איש
 משום שאינה אלא איסור לאו, ודחי התוס' פירוש זה שגם
 בשצוי' משכחת חיוב מיתה אם יחי' הבן כהן ויעבוד
 עבודה בשבת, והקשה הפלאה הא קי"ל כר' יהושע דאין
 עבודת חלל מחוללת וא"כ ליכא חילול שבת, וכתב שם דאף
 דהעבודה כשירה מ"מ כיון דחלל הוא אינו ראוי לכהונה
 גדולה ולא אמרה תורה אלא דאינו מחלל העבודה, אבל לכל
 מיני אין לו דין כהונה וכ"ש שאין נעשה כהן גדול וממילא
 איכא חילול שבת ציוהכ"פ שחל להיות בשבת עכ"ל, והקשו
 עליו האחרונים מגמ' דמכות הנ"ל שגם דין כה"ג אית לי'
 להחזיר הרוצה במיתתו, אבל הוא פשוט שצודאי בהס"ד של
 הגמ' שם שסוברת שהא דעבודתו כשירה הוא משום דעדיין
 כהונתו עליו לענין שאין מחלל העבודה, צודאי נעשה ג"כ
 כה"ג אם נתמנה דכיון דקודם שנתמנה להיות כה"ג אינו
 מחלל העבודה ואית לי' דין כהן הדיוט ע"כ כשנתמנה להיות
 כה"ג, אית לי' דין כהונה גדולה, אבל אחר שדחי הגמ' עד
 כאן וכו' וכפי שפרשתי שאין לו דין כהונה כלל, ואפילו כהן
 הדיוט לא הוי אלא שאף דזר גמור הוא מ"מ כיון שצא
 מכהן לא מחלל העבודה, ממילא לא שגוענו זאת על דיני
 כהונה גדולה, שכהן גדול הוא רק מכהן הדיוט שנתמנה
 להיות כה"ג, אבל מזה אף שעבודתו אינו מחוללת אין נעשה
 לכה"ג ודוק.